

ЕМОЦІЙНА ЛЕКСИКА У РОМАНІ АЛЛИ РОГАШКО «ОСІННЄ РОНДО МІСЯЧНОЇ НОЧІ»

Основу наукового вивчення емоційно забарвленої лексики в українському мовознавстві склали праці таких відомих дослідників : І. К. Білодіда, В. М. Русанівського, А. К. Мойсієнка, В. А. Чабаненка, Л. О. Пустовіт, Л. О. Ставицької та інших.

Метою нашої статті є аналіз емоційно забарвлених слів із суфіксами суб'єктивної оцінки та дослідження семантичної різноманітності емоційної лексики.

Перед роботою ми ставимо такі завдання:

- виділити основні семантичні групи емоційної лексики у мові роману та проаналізувати їх;
- з'ясувати, якими словотворчими засобами утворена емоційна лексика;

У словниковому складі української мови емоційно-експресивна лексика, за висловом академіка Л.А.Булаховського, становить «якісно особливу групу». Арсенал зображувальних мовних засобів сучасної української літературної мови настільки багатий, що ним можна виразити найрізноманітніші відтінки людських емоцій: зворушеності, радості, захоплення, або навпаки, зневаги, обурення, гніву.

«Осіннє Рондо місячної ночі» - це неймовірна казкова історія, яка, напевно, не була б такою містичною, якби не дух Львова, річка Полтва та стиль автора. У своєму першому романі Аллі Рогашко вдалося на двохстах сторінках в яскраво емоційних образах з багатьма знаками оклику в кінці і великими буквами («Життя – це суцільне диво. Щодня воно приголомшує несподіванками, розкриває нові таємниці й доводить: **МОЖЛИВО ВСЕ!!!**»[1, с.134]. «Невже то справді **ВІН?!!** О Небеса!!![1, с.89]) розповісти романтичну історію закоханих, які подолали багато труднощів, аби бути разом.

Ужита Аллою Рогашко лексика передає дух двох різних часових проміжків (події у першій частині твору розгортаються у 1891р., у другій частині – 2010 р.), доцільність, влучність її слова викликає якнайбільше емоцій у читача. Мова роману надзвичайно характеристична, кількома штрихами здатна передати сутність мовця, його душевний стан, рівень освіти, настрої тощо.

Важливу роль у лінгвостилістичній системі будь-якої мови відіграє передусім емоційна лексика, тобто ті прошарки словникового складу, які так чи інакше пов'язані з людськими почуттями. Щодо мови роману, то в ній функціонують емоційні слова двох типів:

- 1) такі, що не мають понятійної основи і виражають лише емоції;
- 2) такі, що виражають і поняття, і емоції водночас.

До першого типу емоційних слів відносяться вигуки, що є експресивними знаками найрізноманітніших емоційних переживань людини та її реакцій на певні фізичні подразнення. Це слова: *Еге ж!* [1, с.67], *Ура!* [1, с.89], *Гей!* [1, с.52], *Ой!* [1, с.25].

Емоційні лексеми другого типу, в свою чергу, поділяються на два розряди:

- слова, які називають певні емоції та переживання;
- слова, в значенні яких є емоційно-оцінний інгредієнт.

Щодо лексичних одиниць першого розряду, як наприклад: *розпач* [1, с.102], *гнів* [1, с.38], *боятися* [1, с.48], *любов* [1, с.99], *страх* [1, с.23] – то вони зберігають емоційність і відзначаються інгерентно та експресивно маркованими. Лексичні одиниці другого розряду за будь-яких стильових умов не втрачають емотивної експресії. Цих одиниць так багато в українській мові, що абсолютна їх класифікація – справа дуже складна. Пропонуємо класифікувати їх в романі таким чином :

1. Слова на позначення осіб:

- а) за зовнішністю – *красень* [1, с.201], *кряля* [1, с.12];
- б) за рисами вдачі, характеру – *розумник* [1, с.81], *мрійник* [1, с.29], *цабе*[1, с.54], *добряк* [1, с.82].
2. Слова – лайливі назви осіб(переважно з переносним значенням) – *покидьок*[1, с.53], *сволота*, [1, с.61], *паскуда*[1, с.61], *бовдур* [1, с.117], *наволоч* [1, с.63], *дідько* [1, с.83], *дурена* [1, с.70], *пройдисвіт* [1, с.56], *стирка* [1, с.55], *собака* [1, с.60].

3. Лайливі слова на позначення частин людського організму: *пампулі* [1, с.53], *писок* [1, с.56].

4. Слова на позначення побутових предметів: *дрантя* [1, с.54].

5. Слова на позначення споруд: *буцигарня* [1, с.57].

6. Слова на позначення деяких опредмечених дій людини: *турбота* [1, с.43], *відданість* [1, с.114], *вірність* [1, с.160].

7. Слова на позначення багатьох опредмечених рис і ознак людини(тварини, предмета, явища): *щаслива* [1, с.37], *порядний* [1, с.41], *влюляний* [1, с.61], *зацькований* [1, с.62], *божевільна* [1, с.127], *веселий* [1, с.122], *красивий* [1, с.35], *приголомшений* [1, с.68], *мудра* [1, с.45], *життєрадісний* [1, с.122], *відданий* [1, с.36], *лагідний* [1, с.77], *кацюрбатий* [1, с.160], *бракована* [1, с.158], *смішна* [1, с.91], *химерна* [1, с.28].

8. Слова на позначення багатьох неопредмечених дій і процесуальних станів людини: *торочити* [1, с.82], *чимчикувати* [1, с.11], *сьорбати* [1, с.29], *нап'ялити* [1, с.31], *чвалати* [1, с.42], *дубасити* [1, с.62], *рвкнути* [1, с.56], *волати* [1, с.60], *скоцюрбитися* [1, с.165], *прихатися* [1, с.155], *поплентатися* [1, с.156], *швендяти* [1, с.53], *реготати* [1, с.55], *гиготіти* [1, с.57], *жбурляти* [1, с.68], *зиркати* [1, с.84], *галюкати* [1, с.61], *горлати* [1, с.62], *ричати* [1, с.59], *тарабанити* [1, с.61], *туманити* [1, с.62], *котитися* [1, с.157].

9. Слова на позначення багатьох ознак дій: *пристрасно* [1, с.92], *безтурботно* [1, с.96], *нестрепно* [1, с.100], *розпачливо* [1, с.99], *безпорадно* [1, с.101], *божесвільно* [1, с.105], *безжалісно* [1, с.26], *рвучко* [1, с.30], *люто* [1, с.39], *перелякано* [1, с.38], *шалено* [1, с.44], *озвіріло* [1, с.62], *по-дурному* [1, с.81], *кострубато* [1, с.102], *весело* [1, с.131], *спантеличено* [1, с.85].

Важливу роль у вираженні емоційного мовлення у романі відіграють жаргонізми : *класно* [1, с.93], *фраєр* [1, с.62], *пацан* [1, с.78]; запозичені елементи : *шельма* [1, с.53].

Звертає на себе увагу той факт, що абсолютна більшість перелічених слів має інгерентну виразність негативного оцінного плану. Це можна пояснити тим, що людина в своїй активній боротьбі з усім потворним, злим, ворожим, неприйнятним для її природи та її життєвих ідеалів постійно шукає все нових і нових засобів відповідної мовленнєвої експресії, а відтак постійно збільшує кількість цих засобів.

Експресивно-художня лексика виконує дві функції – естетичну й емоційну. Естетичними є слова-назви абстрактних понять, такі як: *кохання* [1, с.178], *стражання* [1, с.47], *краса* [1, с.89] ; мистецькі терміни: *рондо* [1, с.9], *фортеп'яно* [1, с.35]. Вже сама наявність цих слів якоюсь мірою естетизує мову роману, але, на жаль, письменниця мало вживає таких слів, оскільки словесно-художній лад твору такої тематики, художньо-образна система його не потребує функціонування цієї лексики, що б протирічило цілісності всього тексту. Тому автор уживає естетичні слова тільки в описах для зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей.

Характерною рисою дериваційної системи сучасної української загальнонародної мови є наявність у ній великої кількості дериваційних афіксів, за допомогою яких автор експресивно передає найтонші відтінки почуттів, переживань та оцінок. Серед цих афіксів чільне місце займають суфікси пестливості -к-, -ик-, -ок-, -чик-, -очк-, -ечк-, -ичок-, -очок-, -оньк-, -ат-, -атк-, -иночк-, -инойк-, -ен-, -енятк-, -инк-, -ичк-, -ушк-, -ун-, -есеньк-, -ісіньк-. Стилистично нейтральним словам вони надають первинної почуттєво-оцінної виразності різного ступеня: *лице – личко* [1, с.16], *гарний – гарненький* [1, с.130], *капельюх – капельюшок* [1, с.16], *дідо – дідусь* [1, с.181], *вітер - вітерець* [1, с.17], *хлопчики-близнятка* [1, с.179], *ноги – ніжки* [1, с.202], *серце – сердечко* [1, с.163], *сестра – сестричка* [1, с.12].

Важливі лінгвостилістичні функції виконують згрубіло-збільшувальні суфікси -ищ-, -ицьк-, -ак(-як-), -ук(-юк-), -ур(-юр-), -аг(-яг-), -ань-, -ил-, -ух-, -уг-, -идл-, -уган-, -ущ-, -езн-, -енн-, -ону-. Шляхом приєднання деяких із них до іменникових, прикметникових і дієслівних основ утворюються експресивні емоційно-оцінні назви осіб: *чолов'яга* [1, с.151].

Також у творі є слова, в яких емоційність виражається словотворчими засобами, які творяться за допомогою префіксів най-, над-, пре-: *найкраща* [1, с.90], *надзвичайна* [1, с.25], *пречудова* [1, с.32].

Отже, емоційно забарвлена лексика роману Алли Рогашко «Осіннє рондо місячної ночі» неоднорідна та різнозначенсва. Вона поділяється на велику кількість семантичних груп слів, за кожного з яких закріпились певні індивідуально-авторські функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рогашко А. Осіннє рондо місячної ночі: [роман] / Алла Рогашко. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 204 с.
2. Сучасна українська літературна мова : Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.
3. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови : монографія / Віктор Ан- тонович Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 351 с.

Дзюба Х.

Науковий керівник — доц. Бабій І. М.

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В ІНТИМНІЙ ЛІРИЦІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Художня література змальовує життя в яскравих барвах. Її інструмент – слово. Завдяки поєднанню різноманітних слів, автор створює цікаві, колористичні образи. Стиль доби, її естетика завжди позначалися на мовотворчості письменників, їх індивідуальних творчих пошуках. Особливою та надзвичайно багатогранною постає перед нами творчість письменника шістдесятника – Василя Симоненка. Мета нашої розвідки — визначити й описати засоби поетичної мови в інтимній ліриці В. Симоненка.

Літературній творчості В. Симоненка присвячені статті в журналах і газетах, передмови до його збірок «Тиша і грім», «Земне тяжіння», «Лебеді материнства». Серед них можна виділити праці В. Брюховецького, О.